

**РУШДИ МАЧАЛЛАИ
«САДОИ ШАРҚ» ДАР ДАВРАИ
РАҲБАРИИ ЛОИҚ ШЕРАЛИ**

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЖУРНАЛА
«САДОИ ШАРҚ» В ПЕРИОД
РУКОВОДСТВА ЛОИКА ШЕРАЛИ**

**DEVELOPMENT OF THE MAGAZINE
ENTITLED AS “SADOI SHARQ” (THE
VOICE OF ORIENT) DURING LOIQ
SHERALI’S LEADERSHIP**

Рачабов Боҳир Мукаммилович, н.и.ф.,
дотсенти кафедраи адабиёти муосири тоҷики
МДТ “ДДХ ба номи акад. Б.Гафуров
(Тоҷикистон, Хучанд)

Раджабов Боҳир Мукаммилович, к.ф.н.,
доцент кафедри современной таджикской
литературы ГОУ «ХГУ имени акад.Б.
Гафурова», (Таджикистан, Худжанд)

Rajabov Bohir Mukammilovich, Candidate of
Philological Sciences, Associate Professor of the
Department of Modern Tajik Literature, SEI
“Khujand State University named after acad.
B.Gafurov” (Tajikistan, Khujand)

Калидвожаҳо: Худогоҳии таърихӣ, адабиёти тоҷик, муқаддасоти миллӣ, давраи роҳбарии Лоиқ Шерали, маҷаллаи “Садои Шарқ”, рушди адабиёт ва матбуот

Дар ин мақола дар бораи нуфузи таҷассуми худшиносӣ худогоҳии таърихӣ, тозагии муҳити маънавӣ, ғиромидошти муқаддасоти миллӣ, аз ҷумла забони тоҷикӣ, ҳифзи ёдгориҳои моддӣ маънавия гузашта ва ғайра, ки дар замони роҳбарии Лоиқ Шерали дар маҷаллаи “Садои Шарқ” суҳан рафтааст. Ба бардошти муаллиф Лоиқ Шерали дар осори мансури солҳои 70-у ми ҳеҷ барои дигарон намунаи ибрат гардида, аксари ҷунин навиштаҳои ӯ дар саҳифаҳои маҷалла ба ҷой расонидааст. Аз баррасиҳои анҷомёфта ҷунин натиҷа ба миён гузошта шудааст, ки Лоиқ Шерали дар ин давра ба сифати мудирӣ шӯбаи назми маҷаллаи адабии «Садои Шарқ» беиштар ба рушди камолоти суҳану суҳанварӣ, раванқи адабиёти тоҷик, фароҳам овардани шароити мусоид ба офаридани асарҳои ҳубу марғуби замонавӣ, тарбия ва парвариши эҷодкорони ҷавон ва ғайра машғул шуда ва ба нешрафти ҳаёти адабии кишвар мусоидат кардааст. Ба ҳулосаи муҳаққиқ аз нимаи дууми солҳои 80-уми асри XX, беваҷҳа, дар солҳои роҳбарии худ ба маҷаллаи “Садои Шарқ” барои рушди ҳамаҷониба ва бахшҳои он ба таври шоиста мусоидат намудааст.

Ключевые слова: историческое самосознание, таджикская литература, национальная святость, период руководства Лоика Шерали, журнал «Садои Шарқ», развитие литературы и печати

В данной статье рассматриваются вопросы отражения самопознания и исторического самосознания, чистоты духовной среды, почитания национальных святынь, в том числе таджикского языка, защиты материальных и духовных памятников прошлого и т. д., которые обсуждались в период руководства Лоика Шерали в журнале «Садои Шарқ». По мнению автора, Лоик Шерали стал примером для других в своих прозаических произведениях, относящихся к 70-м годам, и опубликовал большую часть собственного творчества в журнале. Подводя итоги проведенного анализа, можно прийти к выводу, что в этот период, будучи директором отдела поэзии литературного журнала «Садои Шарқ», Лоик Шерали больше внимания уделял развитию речи и риторики, таджикской литературы, созданию благоприятных условий для создания хороших и современных произведений, обучению и воспитанию молодых творцов и т.д., способствовал прогрессу литературной жизни страны. По заключению исследователя, начиная со второй половины 80-х годов XX века, в годы его руководства, именно он способствовал всестороннему развитию журнала и его разделов.

Key words: historical self-awareness, Tajik literature, national sanctity, Loiq Sherali’s leadership period, “Sadoi Sharq” magazine, literature and press development

The given article dwells on the influence of self-knowledge and historical self-awareness reflection, spiritual environment purity, honoring national sanctities, including the Tajik language, protection of material and spiritual monuments of the past, etc., which were discussed during Loiq Sherali’s leadership in the magazine entitled as “Sadoi Sharq”. In conformity with the author’s opinion, Loiq Sherali became an example for others in his prosaic works referring to the 70-ies and published most of his creations in the magazine. Adducing the results of the conducted analysis one can come to the conclusion that during this period, as the director of the poetry department of the literary magazine “Sadoi Sharq”, Loiq Sherali focused more on the development of speech and rhetoric, Tajik literature, providing favorable conditions for the creation of good and modern works, young creators’ education and upbringings etc., and

contributed to the progress of the country's literary life. According to the researcher's conclusion, since the second half of the 80-ies of the 20th century, during the years of his leadership, namely promoted to the comprehensive development of the magazine and its sections.

Як давраи нави фаъолияти Лоик Шералӣ сарварӣ ба маҷаллаи «Садои Шарқ» (1979-1990) мебошад, ки ба ин вазифа дар Пленуми яқояи Иттифоқи нависандагон ва оҳангсозони Тоҷикистон (тобистони соли 1979) интихоб гардид. Дар пленум ҳамчунин масъалаҳои муҳими кори эҷодӣ, вазъи эҷоди суруду оҳанги замонавӣ ба шеърӣ шоирон, беҳдошти мазмуну муҳтаво ва устувор кардани робитаи байни шоиру оҳангсоз мавриди баррасӣ қарор гирифт, ки дар ин бора шоир ва ходими намоёни матбуот А. Шукӯҳӣ ва оҳангсози маъруф З. Шаҳидӣ суҳанронӣ карданд. Дар музокира адибону оҳангсозони номвари ҷумҳурӣ – Б. Раҳимзода, Л. Шералӣ, Г. Сафиева, Р. Амонов, А. Низомов, Ё. Сабзанов, Х. Абдуллоев, Ф. Баҳор, М. Қаноат, М. Назаров изхори ақида карданд. Дар охир масъалаи ташкилӣ оид ба иваз кардани сармуҳаррири маҷаллаи «Садои Шарқ» баррасӣ шуд: «Убайд Раҷаб аз вазифаи котиби Иттифоқи нависандагон ва сармуҳаррири журнали «Садои Шарқ» озод карда шуд. Лоик Шералӣ котиби Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон ва сармуҳаррири журнали «Садои Шарқ» интихоб гардид» (1-1979, №8, 156).

Роҷеъ ба хидматҳо ва лабораторияи кори сармуҳаррирони маҷалла то замони Л. Шералӣ – Пӯлод Толис (1959-1960), А. Раҳмонов (Баҳорӣ, 1961-1965) ва Убайд Раҷаб (1966-1979) дар баъзе аз китобҳо оид ба мақом ва фаъолияти ин шахсиятҳо ҳарфҳои муҳим ёдгор монданд. Дар рисолаи Ф. Ҳусейнзода (2015) муҳимтарин нуктаҳо оид ба роҳбарии Убайд Раҷаб дар ин маҷалла ва раванди таҳрири маводи он ёдоварӣ шудааст.

Аммо ин ҷанбаи фаъолияти адабии Л. Шералӣ ҷуз дар ҷанд маврид (3;5) ба таври ҷудогона мавриди омӯзиш қарор нагирифтааст.

Дар муддати беш аз даҳ соли фаъолияти муҳарририи Л. Шералӣ адибону олимони зерин ба ҳайати эҷодии маҷалла пайваста буданд ва дар канори ҳамдигар дар рангину ғанӣ гардонидани осори бадеии тоҷик ва халқҳои дигари олам, таҳриру тақмили навиштаҳои ҳамзамон саҳм мегузоштанд: Муҳиддин Хоҷаев, Саттор Турсун (ҳар ду ҷонишинони сармуҳаррир), Юсуф Ақобиров ва Ҷонибек Ақобиров (ҳар ду котибони масъул), Қашқарӣ Мирзоев, Мирсаид Миршакар, Фотех Ниёзӣ, Фазлиддин Муҳаммадиев, Бокӣ Раҳимзода, Убайд Раҷаб, Мӯъмин Қаноат, Аскар Ҳаким, Раҳим Ҳошим, Раҳим Ҷалил, Абдурахмон Абдуманнонов, Гулназар, Гулрухсор, Ёрун Кӯҳзод, Муҳаммадҷон Шукӯров.

Нақши маҷаллаи «Садои Шарқ»-ро дар рушди босуръати адабиёт, ҳунар, нақди адабӣ, ташаккули афкори адабӣ ва ҷомеашиносӣ, вусъати назари ҳудогоҳии таърихӣ меҳнаткашони тоҷик дар давраи роҳбарии Л. Шералӣ ба таври ҷудогона ҷунин арзёбӣ қардан мумкин аст.

Дар солҳои 60-70-уми асри XX таркиби маҷаллаи «Садои Шарқ»-ро рубрикаҳои ҷудогонаи «Наср», «Назм», «Драматургия», «Очерк ва публицистика», «Эҷоди ҷавонон», «Аз ганҷинаи халқ», «Тарҷумаҳои нав», «Мероси адабӣ», «Қайд, хотира ва ҳуҷҷатҳои адабӣ», «Танқиди адабӣ», «Адабиётшиносӣ», «Тақриз ва китобиёт», «Минбари мувоҳида», «Симои эҷодкорон», «Забон ва ҳусни баён», «Солномаи адабиёт», «Санъат», «Минбари хонанда», «Ҳаҷв» ва ғайра дар бар мегирифтанд. Рубрикаҳои «Рӯзи Рӯдакӣ», «Ҷашномаи Айнӣ» низ ҳамасола ба бозтоби муҳимтарин масъалаҳои шинохти рӯзгор ва мероси адабии суҳанварони барҷастаи форсу тоҷик бахшида шуда буданд. Зухуроти рубрикаҳои наво тахти унвони «Наврӯзнама», «Дафтари ёдбуд», «Аз дафтари адиб», «Барои кӯдакон», «Фарҳанги мардум», «Сарнавишти калимаҳо», «Пайвандҳои адабӣ», «Гулдасти дӯстӣ», «Дар арзҳои дӯстӣ», «Ороиши журнал» ва ғайра дар солҳои 80-уми асри XX барои боз ҳам хондани қардани маводи маҷалла мусоидат кардаанд.

Баъди ба фаъолияти сармуҳаррирӣ пардохтани Л. Шералӣ ҳамчун анъанаи пешин наشري намунаҳои арзишманди назму наср, очерк ва публицистика, драматургия ва ҳаҷв дар сурати густурда идома ёфт, ки ин осор дар посух ба ниёзҳои замон, рушди тафаккури адабӣ ва тарбияву парвариши завқӣ адабии насли солҳои 80-уми асри XX нақши муҳим бозиданд. Осори нашршудаи назму наср, публицистика ва драматургия дар маҷалла ифодагари равшани ташаккули равандҳои адабии он давра буда, дар пешбурди завқӣ адабӣ ва ҳудогоҳии иҷтимоии меҳнаткашони тоҷик дар замони шуравӣ таъсири пурсамар доштанд. Маҳз дар ҳамин давра роману повестҳои устодони барҷастаи адабиёти муосири тоҷик С. Улуғзода, Ҷ. Иқромӣ, Р. Ҷалил, Ф. Ниёзӣ, Ф. Муҳаммадиев, А. Шукӯҳӣ, Х. Аскар, А. Баҳорӣ, Р. Амонов, Б. Ортиқов, Б. Фирӯз, нависандагони насли нав Сорбон, С. Турсун, Ё. Кӯҳзод, А. Самадов, С. Раҳимзод, Баҳманёр, Б. Абдурахмон, Ҷ. Ақобиров, Ю. Ақобиров, М. Аҳмадова, А. Истад, М. Қурбон ва даҳҳо дигар адибони ҷавон нашр гардида, барои дарки ҳудогоҳии таърихӣ ва амиқрафти шинохти замон хидмат кардааст.

Дар ин силсила ашъори шоирони номвари тоҷик М. Турсунзода, М. Миршакар, Б. Раҳимзода, М. Қаноат, Б. Собир, Л. Шералӣ, Г. Сафиева, Ғ. Мирзо, Ф. Ансорӣ, Г. Келдӣ, А. Бобочон, А. Ҳаким, У. Раҷаб, С. Маъмур, Ш. Бунёд, Г. Сулаймонова, Ж. Бадеъ, З. Атоулло, Ҳ. Ғоиб, К. Насрулло, А. Муродӣ, Р. Назрӣ, Д. Начот, Н. Алимӯҳаммадова, Н. Ниёзӣ, О. Аминзода, Н. Розик, Ҳ. Файзулло, С. Шоҳзода, М. Ғоиб, Ҳ. Ғоиб, Қ. Қувват, М. Ҳакимова, М. Ҳайдаршоҳ, Қ. Ҳошимӣ ва даҳҳо дигарон ба нашр расидаанд.

Баҳши публитсистикаро беҳтарин намунаҳои осори публитсистии адибони тоҷик – С. Исоев, Р. Каримов, А. Кенча, С. Кенчаев, Х. Муҳаббатов, Я. Нальский, И. Насриддинов, А. Рабиев, А. Сафар, А. Саъдуллоев, М. Табачников, Қ. Тошматов, О. Латифӣ, Р. Амонов, Х. Саидмуродов, М. Абдурахмонов, Н. Асадуллоев, А. Ахоров, А. Баҳорӣ, А. Бобочон, Б. Муртазоев, И. Насриддин, А. Рабиев, И. Файзулло, М. Хочаев, М. Ҳайдаршо ва даҳҳо дигарон зиннат додаанд.

Дар саҳифаҳои қайду хотира, ҳуҷҷату қисматҳо таълифоти рангини олимону адибон ва ҳунармандон М. Бобоҳонов, Ў. Пӯлодов, Б. Шукуров, А. Ёрмуҳаммадов, А. Ҳакимов, Б. Кӯҳдоманӣ, М. Воҳидов, А. Мухторов, С. Табаров, М. Шукуров, У. Ғаффоров, А. Қаҳҳорӣ ва даҳҳо дигарон фароҳам оварда шудаанд.

Яке аз бахшҳои ҷолиби маҷалла «Дафтари ёдбуд» мебошад, ки дар замони мавриди назар таълифоти Б. Раҳимзода («Дар ҷабҳаи мубориза», 1-1979, №8), Қ. Бақозода («Суруди нотаом», 1-1979, №8), Х. Отахонова («Ёде аз Толис», 1-1979, №8), Р. Абдуллозода («Воҳӯрии охирин», 1-1979, №12), М. Миршакар («Хотираи Кондара», 1-1979, №5), М. Бокӣ «Ду рӯз бо Толис», Як мактуби Пӯлод Толис (1-1983, №7), Х. Шарифов «Ҷоннисор» (1-1990, №6) ва ғайра муҳтавои онро дар бар гирифтаанд. Дар баҳши «Дафтари адиб» хотираҳои Қ. Иқромӣ «Душанбе ватанам, Бухоро зодгоҳам» (1419-1989, №12) ҷой ёфтаанд, ки хеле ҷолибанд.

Дар анъанаҳои адабии маҷаллаи «Садои Шарқ» рубрикаи «Мероси адабӣ» осори манзуму мансури адабиёти гузаштаи тоҷиконро дар робита ба тақозои замон дар бар мегирифт. Дар солҳои 80-уми асри XX ба василаи ин рубрика имкони фарорафти боз ҳам бештари замон ва мавзӯ дар муаррифии осори пурбори адабиву ирфонии гузаштагон ба миён омад. Нашри осору афкори бузургмардони номвари мазҳабиву ирфонии пешиниён Зардушти Спитамон, Аттори Нишопурӣ, Мирзо Бархурдори Мумтоз, Калими Кошонӣ, Ғанимати Панҷобӣ, Мирзо Абдулқодири Бедил, Ғигонии Шерозӣ, Роғиби Самарқандӣ, Шамсиддин Шоҳин, Сиддиқии Аҷзӣ, Зуфархон Ҷавҳарӣ, Васлии Самарқандӣ, Ҳоҷӣ Юсуфи Ҳайъатӣ, Аҳмад Мирамизода ба василаи «Мероси ниёгон» ин имконро вусъат бахшид. То ин давра нашри осори шахсиятҳои мавсуф дар муҳити матбуоти тоҷик ғайриимкон буд.

Дар охири солҳои 80-уми асри XX бо тақозои замони нави робита ба арзишҳои миллӣ ва муносибати хушоянд ба арзишҳои байналмилалӣ, боз шудани фазои мусоид барои муаррифии ҳарчи бештари бузургони ҷаҳони андеша ба нашри намунаҳои беназири адабиёти ҷаҳон таваҷҷуҳи хоса сурат гирифт. Аз ин ҷиҳат, нашри романи арзишманди нависандаи ҷаҳоншинохта Ҳорвард Ламб «Умари Хайём», рисолаи нависанда ва мунаққиди тавонои олам Жан Пул Сортр «Адабиёт чист?» ва ғайра зери рубрикаи «Аз адабиёти ҷаҳон» хонандаи тоҷикро бо муҳимтарин намунаҳои афкори адибони ҷаҳон ошно гардонид, ки то ин дам имкони мутолиа ва истифодаи онон дар Тоҷикистон вуҷуд надошт. Осоре, ки то ин дам ба нашр мерасиданд, дар посух ба тақозои мафкураи марксистӣ арзишу аҳамият доштанд. Аммо аз ин давра маводи берун аз ғояҳои идеологӣ мавриди таваҷҷуҳи хонандагон қарор гирифт.

Асарҳои фароҳамода зери рубрикаҳои «Аз адабиёти ҳамзабон», «Шеърӣ ҳамзабон», «Шеърӣ Афғонистон» низ аз ҳамин ҷиҳат арзиш ба даст оварданд, ки ба таври густурда хонандаро бо намунаҳои эҷоди адабии адибони маъруфи ҳамзабон – С. Лоик, Б. Шафey, Н. Нодирпур, Ғ. Соидӣ, Ф. Тунқобунӣ, С. Ҳидоят, С. Чӯбак, Н. Носир, В. Бохтарӣ ва ғайра ошно мегардонад. Нашри асари файласуфи маъруфи Эрон Меҳрдоди Меҳрин таҳти унвони «Оё шикаст қафолати комёбӣ аст?» зери рубрикаи «Фарҳанги ҳамзабон» (1-1990, №6) аввалин маротиба хонандаи тоҷикро бо уфукҳои баланди фикрии андешаманди ҳамзабон ошно карда, моҳияти ҷустуҷӯҳои ҷомеашиносии тоҷикро тағйир дод.

Дар баҳши тарҷумаҳо низ хонандагони тоҷик бори нахуст бо осори тоза ва камтар мутолиашудаи Қ. Байрон, И. Дуруце, А. Конан Дойл, П. Неруда, Н. Ҳикмат, И. Милев, Ж. Мориц, В. Маяковский, А. Ахматова, В. Шукшин, Ю. Папоров, Р. Рождественский, Ч. Айтматов, Н. Гумилёв, И. Маленкий, Т. Зулфигоров, Э. Ақобоев, А. Мирзоҷаъфарлӣ, Ҳ. Ёргалиев, Ж. Абдирашев, О. Бокеев, У. Доспанбетов, С. Мавлонов, Қ. Мирзоалиев, Т. Молдоғалиев, С. Муротбеков, А. Оғобоев, Ш. Сариев, Т. Олимқулов, Б. Телеганов, Б. Тоғизбоев, Ф. Унгарсинова, М. Шаханов, Ғ. Қоирбеков ва дигарон ошноӣ пайдо карданд, ки ин осор бешак ба вусъат ёфтани завқи эстетикӣ онҳо таъсири пурсамар расониданд.

Адабиётшиносӣ ва танқиди адабӣ яке аз бахшҳои муҳими маҷаллаи «Садои Шарқ» мебошад, ки дар он бо беҳтарин намунаҳои осору афкори мунаққидону адабиётшиносони тоҷик ва ноқидони берун аз он шинос мешавем. Ҳамзамон як вебагии маҷалла дар ин замон таваҷҷуҳи хоса ба нашри афқору ақоиди адибони мунаққид мебошад. Дар маҷмӯъ оид ба нақди адабӣ ва адабиётшиносӣ аз маҷалла бо таълифоти таҳлиливу танқидии адабиётшиносону мунаққидони хушсаликаи тоҷик аз ҳисоби насли калонсол ва миёнсол – Х. Мирзозода, С. Табаров, Р. Амонов, М. Шукуров, Х. Отахонова, А. Сайфуллоев, Ю. Бобоев, Р. Ҳодизода, Ю. Акбаров, Ҳ. Шодикулов, Х. Шарипов, А. Сатторов, Р. Мусулмонкулов, В. Самад, Ҷ. Бақозода, Х. Асозода, А. Набиев, ҳамчунин насли нави ноқидон метавон ошно гардид, ки савияи нақди ин давраро нишон медиҳанд.

Дар қисмати «Забон ва ҳусни баён» ба муҳимтарин масъалаҳои забон ва маданияти сухан таваҷҷуҳ шуда, ба ин васила, дар ҳаллу фасли қазияҳои муаммоангез қадами ҷиддӣ гузошта шудааст. Зикри мақолаҳои арзишманди забоншиносон Ш. Рустамов, Д. Карамшоев, А. Мирзоев, Б. Бобоҳон, Ш. Кабилов, Д. Ҳоҷаев, инчунин маводи конфронси илмӣ «Маданияти сухан» басанда аст, ки нақши маҷалларо аз ин нигоҳ низ муайян намоем.

Нашри мақолаҳо зери рубрикаи «Забон ва ҳусни баён» баъди аз вазифаи сармуҳаррири маҷаллаи «Садои Шарқ» озод шудани Л. Шералӣ низ бо унвони «Бунёди забон» идома ёфт, ки навиштаҳои донишмандони тоҷик О. Киром, С. Эҳсон, забоншиносони эронӣ Султон Алиӣ Машҳадӣ ва Эҳсон Табарӣ (1-1990, №8) аз ин қабиланд.

Хусусан ба саҳифаи «Минбари мувоҳида» диққати хос дода шуд, ки ба инкишофи сатҳи афкори назарии ҳамзамонон оид ба масъалаҳои адабиёт мусоидат кард: А. Абдуллоев «Романтизми устувор ва майлҳои реалистӣ» (1-1979, №2), Х. Шарифов «Марҳалаҳои адабӣ ва методи эҷодӣ», А. Абдуманнон «Таносуби унсурҳои романтикӣ ва реалистӣ», 1-1979, №12), «Ҷамъбасти мувоҳида. Сухан аз вазъи китоби дарсӣ» (1-1979, №7) ва ғайра.

Дар давраи роҳбарии Л. Шералӣ ба маҷаллаи «Садои Шарқ» анъанаи нашри мақолаҳо бо фарогирии маводи арзишманд оид ба рӯзгор ва мероси бузургони гузашта ба ифтихори ҷашнҳои Абӯалӣ ибни Сино (1980), ал-Ҳоразмӣ (1983), Абулқосими Лохутӣ (1987), Абдурраҳмони Ҷомӣ (1989), Борбади Марвазӣ (1990) ва дигарон бо номи «Рӯзи Рӯдакӣ», «Ҷашномаи Борбад», «Ҷашни ал-Ҳоразмӣ», «Ҷашномаи Сино», «Ҷашномаи Ҷомӣ», «Солномаи адабиёт», «Ҷашномаи Айнӣ», «Солномаи Айнӣ» ва ғайра идома пайдо кард.

Ин давраи хосаи худшиносии тоҷикон дар замони шуравӣ ба шумор меравад, ки дар таълифоти марбута муҳимтарин паҳлӯҳои мероси ин абармардон баррасӣ гардида, нақши онон дар пешрафти ҳаёти ақлии мардуми форсизабон равшан шудаанд. Хоса ҷашни 1000-солагии Абӯалӣ ибни Сино дар давраи шуравӣ саҳифаҳои дурахшони худшиносии миллии тоҷиконро намоён мекунад, ки ба муқовимати саҳту шадиди мафкуравӣ рӯ ба рӯ гардида буд.

Саҳифаи «Ҷашномаи Сино» дар маҷаллаи «Садои Шарқ» ба минбари нашри тозатарин матолиб аз боби Ибни Сино шинохта гардид ва дар он қабл аз ҳама намунаҳои пурарзише аз офаридаҳои адабиву илмӣ ин мутафаккири бузурги ҷаҳон – дар таҳия ва тарҷумаҳои хунармандонаи олимону адибон Ҳасани Наққош, Лоик Шералӣ, Лола Саломатшоева, Абдунабӣ Сатторов фароҳам омадаанд. Дар бахши таҳқиқи умдатарин масъалаҳои мероси мавсуф мақолаҳои судманди А. Абибов, К. Айнӣ, В. Войскобойников, С. Воҳидова, М. Диноршоев, Н. Қулматов, Ш. Мухтор, Н. Неъматов, Ю. Нуралиев, М. Осимӣ, Н. Раҳматуллоев, С. Сиддиқов, Ф. Сирочов, М. Султонов, У. Султонов, М. Мирбобоев, М. Умаров, М. Шаҳидӣ, М. Шукуров, И. Ҳочиев, Ш. Ҳусейнзода, Х. Шарипов, дар бахши шеърҳо ашъори аҳамиятмандонаи шоирони маъруфи замон Жола Бадеъ ва Бозор Собир ба таъъ расидаанд.

Дар мавриди ҷашнҳои Борбади Марвазӣ, ал-Ҳоразмӣ, Абдурахмони Ҷомӣ, Абулқосим Лохутӣ, Мирзо Турсунзода низ муҳимтарин матолиб дар маҷалла фароҳам оварда шуданд, ки дар посух ба ниёзҳои ду давраи худшиносии иҷтимоӣ ва фарҳангии солҳои 80-уми асри XX – давраи то бозсозӣ ва бозсозӣ арзишманд ҳастанд. Ба хусус, дар таълифоти марбут ба 1400-солагии қофиласолори мусикии Аҷам Борбади Марвазӣ ва 575-солагии Абдурахмони Ҷомӣ ба гузаштаҳои дур ва шукӯҳманди таърихи халқҳои эронӣ таваҷҷуҳ шуда, ноаёнтарин ва пуррозтарин саҳифаҳои он мавриди пажӯҳиши олимони номӣ қарор гирифтааст. Аз ҷумла, дар бораи Абдурахмони Ҷомӣ мақолоте бо назари нав ба таърих ва адабиёти қуҳани халқи тоҷик таълиф шудаанд, ки дар ин замина ба навиштаҳои М. Осимӣ, А. Афсаҳзод, Х. Шарипов, Б. Мақсудов ва дигарон метавон ишора кард (1-1989, №№11-12).

Дар бораи Борбад мақолаҳои Р. Мусулмонкулов, А. Раҷабов, А. Юлдошев (1-1989, №3), дар бораи Рӯдакӣ мақолаҳои А. Сатторов, Ш. Ҳусейнзода (1-1979, №9), Р. Ҳодизода, А. Мухторов, Р. Амонов (1-1982, №9), А. Афсаҳзод, Ҷ. Гиунашвили, Р. Ҳодизода (1-1983, №9), А. Раҳмон (1-1989, №9), дар бораи Ибни Сино мақолаҳои донишмандони адабиёт ва фалсафа Ю. Н.

Завадовский, С. Сиддиқов, Р. Ҳодизода (1-1979, №№3, 9), М. Шуқуров, У. Султонов, Ф. Сирочов (1-1980, №3), дар бораи Ҷомӣ мақолаҳои М. Осимӣ, Х. Шарифов (1-1989, №11), А. Афсаҳзод, Б. Мақсудов, Ш. Мухтор (1-1989, №12), дар бораи устод Айнӣ мақолаҳои К. Айнӣ, Ғ. Пӯлодов, С. Табаров (1-1979, №4), С. Имронов, Б. Камолиддинов, Ш. Чумъаев (1-1983, №4), М. Имомов, А. Набиев (1-1989, №4), М. Раҷабӣ (1-1990, №8), дар бораи ал-Ҳоразмӣ мақолаи М. Муллоаҳмадов (1-1983, №9) дар роҳи вусъати худшиносии тоҷикон дар марҳалаи ҳассоси таърих дар охири асри XX нақши муҳим бозиданд.

«Солномаи адабиёт» беҳтарин нигоришотеро дар мавриди ҷашнҳои адабону олимони, санаду хотираҳои адабӣ, номаҳо, рӯзномаҳо ва ғайра дар бар мегирад. Муҳимтарини онҳо «Суруди нотамо»-и Ҷ. Бақозода, «Номаҳои хонандагон ба Ҷалол Иқромӣ», М. Шуқуров «Устоди портрети психологӣ», А. Ҳасанов «Ҳамза дар Қистакӯз», Р. Ҳошим «Дӯсти дерини ман» (1-1979, №9), «Муборакбоди дӯстон», Ю. Акбаров «Ҷашми ҳақбин» бахшида ба 50-солагии Атаҳон Сайфуллоев (1-1983, №5), Б. Тилавов «Нависанда ва олим» бахшида ба 60-солагии Р. Амонов, Р. Ҳошим, И. Келдиев «Инсони зариф ва коршинос» (1-1983, №8), А. Баҳорӣ «Пири бадавлат» бахшида ба 70-солагии Ҳ. Содик (1-1983, №11), Л. Сулаймонӣ «Шарҳи достони фирок» (1-1989, №4), В. Самад «Достони шаҳиди шараф» (1-1989, №7), Ғ. Пӯлодов «Шамъи равшан» (1-1989, №8) ва ғайра мебошанд.

«Ҷашнномаи Айнӣ» ва «Ёдбуди Мирзо Турсунзода» низ матолиби муҳимтарини зиндагинома ва мероси ин ду устоди камназири адабиёти давраи нави тоҷикро дар бар мегирад. «Ҷашннома» дар маҷмӯъ ба ҳаёту фаъолияти шахсиятҳои номвари адаб, фарҳанг, ҳунар, илм, истеҳсолот бахшида шудаанд.

Осори роҳбарони давлат ва арбобони ҷамъиятиву сиёсӣ, дастурҳои давлативу ҳизбӣ оид ба масъалаҳои адабиёт ва санъат, маводи анҷуману съездҳо аз дигар маводи маҷаллаанд, ки моҳияти муқаррароти давлат ва ҳизбро дар мавриди адабиёт ва ҳунар дар бар мегиранд.

«Шамъ агар оташ набинад» мусоҳибаи хабарнигори ҳафтаномаи «Адабиёт ва санъат» Ҳасан Муҳаммадиев бо Л. Шералист, ки ба арзёбии муҳтавои маҷаллаи «Садои Шарқ» бахшида шудааст (9;11). Муҳаққиқон бар он назаранд, ки «...ин мусоҳиба дар роҳи дарки назари нав ба таърихи адабиёти давраи шӯравии тоҷик хеле муҳим аст, ки аз талаботи даврони бозсозӣ бармеояд. Дар он маромномаи маҷаллаи «Садои Шарқ» дар муаррифии рӯзгори шӯравӣ ва равандаҳои адабиёти шӯравии тоҷик аз диди нав, зиндагинома ва саҳифаҳои норавшани доғи ҳаёти адабону олимони ва сиёсатмадорони тоҷик оварда шудааст. (2, 84)

Нуктаи муҳим ин аст, ки муҳтавои таълифоти Лоик Шералиро дар давраи фаъолияти дабири дар маҷаллаи «Садои Шарқ» як силсила масъалаҳои мубрами адабиёт, публицистика, кори эҷодӣ, нақду таҳлил ва баррасии асноду ҳуҷҷатҳои ҳизбӣ оид ба масоили адабӣ, такмили равандаҳои адабӣ, шинохти махсусияти шеър ва насри муосири тоҷик, офаридани портрети эҷодӣ, парвариши насли нави эҷодкорон ва ғайра дар бар мегиранд. Дар ин давра олами ҷустурҳои адабӣ дар Тоҷикистон вусъати беандоза ёфта, тафаккури илмӣ пояҳои устуворе ёфтанд.

Ҳамин тавр, дар давраи раҳбарии Лоик Шералӣ дар маҷаллаи «Садои Шарқ» таҷассуми қазияи худшиносиву ҳудӯгоҳии таърихӣ, тозагии муҳити маънавӣ, гиромидошти муқаддасоти миллӣ, аз ҷумла забони тоҷикӣ, ҳифзи ёдгориҳои моддиву маънавии гузашта ва ғайра вусъати тоза ёфт. Дар ин давра Лоик Шералӣ ба сифати мудирӣ шӯбаи назми маҷаллаи адабии «Садои Шарқ» бештар ба рушди камолоти суҳану суҳанварӣ, равнаки адабиёти тоҷик, фароҳам овардани шароити мусоид ба офаридани асарҳои ҳубу марғуби замонавӣ, тарбия ва парвариши эҷодкорони ҷавон ва ғайра машғул шуда ва ба пешрафти ҳаёти адабии кишвар мусоидат кардааст.

А:

1. Маҷаллаи «Садои Шарқ»: Журнали ҳармоҳаи адабӣ ва оммавӣ сиёсии Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон / Сармуҳаррир Лоик Шералӣ ва ҳайати таҳририя. –Шумораҳои 1-12. –1979-1990.
2. Раҷабов, Б. М. Баъзе мулоҳизаҳо оид ба мусоҳибаҳои Лоик Шералӣ / Б. М. Раҷабов // "Номаи донишгоҳ" -и Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Б.Ғафуров, силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва ҷомеашиносӣ. – 2022. – No. 1(70). – P. 80-86. – DOI 10.51844/2077-4990-2022-1-80-86. – EDN GVIJTZ.
3. Раҷабов, Б. М. Адабиёт ва матбуот: бархе майлонҳои равшангарӣ дар солҳои 60-уми асри XX / Б. М. Раҷабов, Д. Ҳ. Самадова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – 2021. – No. 5. – P. 168-173. – EDN WXNBQE.

4. Раджабов, Б. М. К вопросу о некоторых особенностях литературной критики Лоика Шерали / Б. М. Раджабов // Вестник Чувашского государственного педагогического университета им. И.Я. Яковлева. – 2020. – № 4(109). – С. 114-118. – DOI 10.37972/chgpu.2020.109.4.013. – EDN OEHHDD.
5. Шерали Л. Куллийет (ибораат аз 2 ҷилд). Ҷилди I (Китобҳои 1 ва 2) / Мураттибон Б. Ализода, Р. Шерали. –Хучанд: Нашриёти давлатии ба номи Р. Ҷалил, 2001. –Китоби 1. –724 с. ; Китоби 2. –712 с.
6. Шерали, Л. Симои Сино: Муҳокимаи достони «Ғахвораи Сино»-и М. Қаноат дар идораи маҷаллаи «Садои Шарқ» / М. Қаноат, Л. Шерали, Р. Ҳодизода, А. Ҳакимов, М. Диноршоев, Ҷ. Бақозода // Садои Шарқ. –1980. –№5. –С. 115-123.
7. Шерали, Л. Хотираи устод Боқӣ Раҳимзода // Садои Шарқ. –1980. –№5. –С. 156-158.
8. Шерали, Л. Имтизочи эҳсоси афкор: Маъруза дар сьезди VIII Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон // Садои Шарқ. –1981. –№6. –С. 35-43.
9. Шерали, Л. «Садои Шарқ»-ро ҷаҳон мешунавад: Мусоҳиба бо сармуҳаррири маҷаллаи «Садои Шарқ» Л. Шерали / Баранда В. Маҳмудхонова / Комсомоли Тоҷикистон. –1984. –12 октябр. –№123 (7375). –С. 4.
10. Шерали, Л. Ҷодае ба диёри одампарастӣ (Дар бораи Фарзона): Сарсухан // Садои Шарқ. – 1986. –№1. –С. 75; **ҳамч.:**»Гулҳои Наврӯз»: Маҷмуа аз силсилаи «Навниҳолони боғи адабиёт» (Баҳринисо, Фарзона, Шаҳрия, Рафоат). –Душанбе: Адиб, 1987. –С. 45-46.
11. Шерали, Л. Дар сӯхбати Лоик: Маҷмуаи мусоҳиба ва муколамаҳои Шоири халкии Тоҷикистон Лоик Шерали ба 80-умин солгарди зодрӯзаш / Мураттиб Б. Рачабов – Хучанд: Ношир, 2021.–252с

REFERENCES

1. "Sadao Sharq" magazine: the monthly literary-popular and political magazine of the Tajik Writers' Union / Editor-in-chief: Loiqa Sherali and the editorial board. -Numbers 1-12. -1979-1990.
2. Rajabov, B. M. Some comments on Loiqa Sherali's interviews / B. M. Rajabov // Scientific Notes of Khujand State University named after academician B. Ghafurov. Series of humanities and sociology. - 2022. - No. 1(70). - P. 80-86. - DOI 10.51844/2077-4990-2022-1-80-86. – EDN GVIJTZ.
3. Rajabov, B. M. Literature and press: some tendencies of enlightenment in the 60s of the 20th century / B. M. Rajabov, D. H. Samadova // Bulletin of the Tajik National University. Series of philological sciences. - 2021. - No. 5. – P. 168-173. – EDN WXNBQE.
4. Radjabov, B. M. Issues beset with certain special features of literary criticism by Loiqa Sherali / B. M. Radjabov // Bulletin of tChuvash State Pedagogical University named after I. Ya. Yakovleva. - 2020. - No. 4(109). - S. 114-118. - DOI 10.37972/chgpu.2020.109.4.013. – EDN OEHHDD.
5. Sherali L. Collection of compositions (in 2 volumes). V.I (Books 1 and 2) / Editors B. Alizoda, R. Sherali. - Khujand: R. Jalil, 2001. - Book 1. - 724 p. ; Book 2. -712 p.
6. Sherali L. Image of Sino: discussion of the story “Cradle of Sino” by M.Qanoat in the office of “Sadoi Sharq” magazine / M. Qanoat, L. Sherali, R. Khodizoda, A. Hakimov, M. Dinorshoev, J. Bakozada // The Voice of Orient. -1980. - No. 5. - P. 115-123.
7. Sherali L. Boqi Rahimzoda's memory // The Voice of Orient. -1980. - No. 5. - P. 156-158.
8. Sherali L. difference of feelings and opinions: report at the 8th Congress of Tajik Writers' Union // The Voice of Orient. -1981. - No. 6. - P. 35-43.
9. Sherali L. The world hears “Sadoi Sharq”: interview with the editor-in-chief of “Sadoi Sharq” - L. Sherali / Presented by V. Mahmudkhanova / The Komsomol of Tajikistan. -1984. - October 12. - No. 123 (7375). - p. 4.
10. Sherali L. A Journey to the Land of Humanity (About Farzona): Introduction // The Voice of Orient. -1986. - No. 1. - P. 75; see also: “Flowers of Nowruz”: collection from the series “Newbies of the Garden of Literature” (Bahriniso, Farzona, Shahriyo, Rafoat). Dushanbe: Man-of-Letters, 1987. P. 45-46.
11. Sherali L. In Loiqa's conversation: collection of interviews and dialogues of the People's Poet of Tajikistan Loiqa Sherali on his 80th birthday / Compiled by B.Rajabov. Khujand: Publisher, 2021. 252p.